

Et blankt Afslag af Forslaget vilde formentlig have medført en meget skarpere Kurs.

Politirapporten over v. Renthe-Fink har været forelagt daværende Udenrigsminister *Erik Scavenius*, der herom kun mener at kunne udtale, at Renthe-Fink her giver en loyal Fremstilling, og han synes — ifølge Scavenius — at gøre Indtryk af at være stærkere, end han maaske var; Scavenius tvivler ikke om, at Renthe-Fink er et anstændigt Menneske (St. 29).

G. Kronehævningen.

Straks ved Krigens Udbrud blev Kronen nedskrevet med 9 pCt. for at afbøde den Nedgang i Nettopriserne, der var en Følge af de forøgede Udgifter ved Transporten til England. Efter Besættelsen, hvor Priserne paa vore Importvarer fra Tyskland hurtigt steg, endogsaa mere end Eksportpriserne, søgte man paa forskellig Maade at raade Bod herpaa, og Problemet Kroneopskrivning blev for første Gang, som i det foregaaende anført, berørt over for den tyske Regering under Drøftelserne om en Told- og Møntunion, idet man fra dansk Side pegede paa, at det vilde være en nødvendig Forudsætning for en Toldunion, at Kursforholdet mellem Krone og Mark stemte med Prisniveauerne i de to Lande.

Om de Forhandlinger og Beslutninger, der sluttelig resulterede i en Opskrivning af Kronen omtrent svarende til, hvad der havde været gældende i Maanederne umiddelbart før Krigsudbruddet (Kurs 100 Kr. = 52,20 RM.), henvises til den meget udførlige Redegørelse i den af Udenrigsministeriet udarbejdede *Graabog*, der er optrykt som Bilag in extenso (A. Nr. 41)*).

H. Østrumsudvalget.

Forhistorien til Oprettelsen af det saakaldte »Østrumsudvalg« daterer sig fra Midten af September Maaned 1941, da den nye danske Gesandt i Berlin (Minister Mohr) afleverede sin Akkrediteringsskrivelse til Rigskansler Hitler. Ved denne Lejlighed fremkom Hitler med en Række Udtalelser vedrørende Nødvendigheden af andre Landes Deltagelse i Genopbygningen af Landomraaderne mod Øst. En Maanedstid senere oplyste Minister v. Renthe-Fink under en Sammenkomst i den dansk-tyske Forening over for Trafikminister Gunnar Larsen, at han og Generalkonsul Krüger havde haft en Drøftelse af Spørgsmaalet om, hvordan en dansk Indsats i dette Genopbygningsarbejde kunde ske. Trafikministeren havde nogen Tid i Forvejen fra Kontorchef Wilhelmssen, der dengang var Leder af Erhvervenes Engageringsbureau, modtaget en Plan for en dansk Indsats i Balticum i Form af en Slags »Dansk-Baltisk-Sibirisk-Kompagni«, der skulde have Koncession paa Skovbrug, Landbrug og Minedrift i de baltiske Omraader. Han nævnte da over for de tyske Herrer, at

*) »Ved Slutningen af Aaret 1942 blev der«, skriver Scavenius i sin Bog »Forhandlingspolitikken under Besættelsen« S. 43, »foretaget en Undersøgelse af Priserne i Samhandelen mellem Danmark og Tyskland, og denne gav til Resultat, at der nu var omtrent Balance i Prisstigningen paa danske Varer til Tyskland og tyske Varer til Danmark, endog med et Plus for de danske Varers Vedkommende. Det tilsigtede Maal var altsaa naaet.«

man maaske kunde tænke sig at finde private Danske, der var interesseret i at danne saadan et koncessioneret Selskab.

Dette blev Indledningen til Oprettelsen af det saakaldte *Østrumsudvalg*, idet man fra tysk Side mente, at den af Trafikminister Gunnar Larsen foreslaaede Ramme var for snæver, og man tænkte sig, at der kunde nedsættes et Udvalg, der kunde forhandle til dansk og tysk Side.

Idet der iøvrigt henvises til den af daværende Udenrigsminister *Erik Scavenius* afgivne Beretning (A. Nr. 43), der væsentlig er enslydende med en af Udenrigsministeriet udarbejdet Redegørelse (A.Nr.42), skal paa Grundlag heraf og bl. a. en Skrivelse af 8. Januar 1945 fra Scavenius til Gunnar Larsen (A. Nr. 44) i korte Træk om Sagens videre Forløb anføres følgende:

Da der paa nævnte Tidspunkt ventedes Besøg af nogle højere tyske Embedsmænd fra de »befriede« baltiske Lande, Estland og Letland, var v. Renthe-Fink meget optaget af, at man fra dansk Side havde Planer parat, som kunde forelægges disse Embedsmænd som et Initiativ, foretaget i København. Scavenius ansaa det for vigtigt — skriver han i sin Redegørelse —, at man kom disse tyske Bestræbelser i Forkøbet ved at meddele tyske Kredse, at der allerede var taget et privat Initiativ fra dansk Side til Genopbygningsarbejdet. Scavenius regnede med, at man kunde iklæde en Genoptagelse af Samhandelen særlig med de tidligere Randstater saadanne Former, at den kunde gøre det ud for en Deltagelse i »Genopbygningsarbejdet«, og herved skaffe Danmark en »goodwill« i Berlin, der kunde udnyttes til at afbøde de mange andre Vanskeligheder, der til Stadighed dukkede frem i det dansk-tyske Forhold, (en Afværgeforanstaltning, maaske over for vidtgaaende Krav, St. 41). Ministeren anmodede da Trafikminister Gunnar Larsen og Direktør Knud Sthyr, der i Oktober Maaned 1939 var blevet knyttet til Udenrigsministeriet som Leder af Udenrigsministeriets raadgivende handelspolitiske Udvalg*), om at ville søge dannet et privat Udvalg af danske Forretningsmænd, der kunde tage Sagen op og over for Berlin staa som en dansk Repræsentation for disse Bestræbelser.

Udvalget kom til at bestaa — foruden af Gunnar Larsen og Direktør Sthyr — af Direktør Th. Juncker (Formand), Ingeniør Knud Højgaard**), Godsejer F. Lüttichau og Fabrikant J. C. Hempel.

I en Skrivelse fra Udenrigsministeren af 23. Oktober 1941 til den danske Gesandt i Berlin henstilledes det til denne, at han ved passende Lejlighed gav det tyske Udenrigsministerium Meddelelse om det private danske Initiativ, saaledes at Meddelelsen stilledes stærkt i Relief som en vægtig Indsats i den Retning, som var antydet af Hitler i hans Tale ved Ministerens Tiltrædelsesbesøg. (Om Skrivelsens Indhold jfr. A. 558).

Udvalgets første Møde afholdtes Torsdag d. 11. December 1941, og der var paa Mødet — udtales det — navnlig Enighed om, at den danske Indsats ikke maatte involvere en ny dansk Clearing-Finansiering. Modydelsen skulde

*) jfr. om Tidspunktet og Vilkaarene for Direktør Sthyr's Ansættelse i Udenrigsministeriet A. 568.

**) Grunden til Ingeniør Højgaards Medlemsskab var de tidligere store Arbejder, han havde haft i Litauen. St. 37.

ske ved Vareleverancer, og det lykkedes at faa en Del Varer fra disse Egne, A. 562. Iøvrigt gik — udtaler Scavenius — Østrumsudvalgets Arbejde i den følgende Tid ud paa at forhale en praktisk Indsats fra dansk Side.

I de første Maaneder af 1942 førte dette private Arbejdsudvalgs Formand en Række Forhandlinger med tyske Kredse, og i Dagene 18. April—2. Maj 1942 foretog Direktør Juncker sammen med Trafikminister Gunnar Larsen en Rejse til Estland og Letland.

»Da man paa dansk Side« — fortsætter Scavenius sin Redegørelse — »havde at kæmpe med en stigende tysk Utaalmodighed, fordi det ikke rigtigt blev til noget med den danske Indsats, førte paa denne Rejse Trafikministeren Forhandlinger vedrørende Genoptagelse af Cementfabrikationen i Port Kunda*) og parallelt hermed Direktør Juncker Forhandlinger om Oliefabrikken i Libau. Det var nødvendigt over for Tyskerne dog at yde en vis positiv Indsats, og Varetagelsen af ældre danske Interesser syntes her fra ethvert Synspunkt at være det mindst farlige. Finansieringen af Genopbygningen af Port Kunda skete ved den danske Cementindustri og de svenske Interesser i Fællesskab.«

Efter Rejsen foreslog Direktør Juncker Nedsættelsen af et officielt Udvalg til Afløsning af det hidtidige private Udvalg, »og den danske Regering gik« — hedder det i Scavenius' Beretning — »ind paa Tanken ud fra den Betragtning, at man her havde et Omraade, hvor man, uden i Realiteten at foretage Skridt af større Betydning, kunde vinde en vis »goodwill« til Gavn for mere betydende danske Interesser.« (Om Forhandlingerne inden for Regeringen vedrørende Østrumsudvalget og Divergenserne mellem Ministrene jfr. Ministermødeprotokollerne fra d. 4., 6., 15., 16. og 22. Maj 1942. — Presseerklæringen om Gunnar Larsens Rejse A. 566).

Udvalget kom til at bestaa af de samme Personer som det tidligere Udvalg og ligeledes med Direktør Th. Juncker som Formand.

Planerne om at nedsætte et officielt Udvalg nødvendiggjorde, at der blev truffet Regeringsaftaler, hvoraf det klart fremgik, at der ikke kunde ydes dansk Clearingstøtte til den danske Indsats i Randstaterne eller andetsteds i Østrummet. (Herom og om den nærmere finansielle Ordning A. 559). Den nærmere Ordning svarede iøvrigt i Realiteten til den svenske, dog at der i Sverige ikke fandtes noget officielt »Østrumsudvalg«. (Om den nærmere Begrundelse for, at man gik over til at nedsætte et officielt Udvalg, samt om Grunden til, at Sverige ikke havde et saadant St. 38, og at Nedsættelsen af et officielt Udvalg formentlig ikke skyldtes tysk Ønske, herom Scavenius St. 39**). Om Erhvervsorganisationernes Stilling bl. a. til Direktør Juncker som Formand St. 38 og Ministermødeprotokollerne Ber. IV A. 468).

Om Udvalgets Nedsættelse blev der givet samtlige danske Erhvervsorganisationer Meddelelse, ligesom Udenrigsministeriet ved en Note af 24. September 1942 underrettede det herværende tyske Gesandtskab.

*) Om hvorvidt Gunnar Larsen herved skulde have benyttet sin Stilling til Opnaelse af privatøkonomiske Fordele for sin tidligere Virksomhed, Scavenius om Gunnar Larsens Samtaler med Rosenberg A. Nr. 44 og St. 39.

**) At de tyske Gauleitere, der optraadte som Vicekonger i Balticum, var afvisende overfor de Danske og ikke viste Trafikministeren nogen Imødekommenhed paa dennes Rejse hertil, herom Scavenius St. 37.

Til at lede de daglige Forretninger ansatte Udvalget fra 1. Oktober 1942 Kontorchef Wilhelmsen. Da man ikke i Udenrigsministeriet kunde følge dennes daglige Virksomhed, dannedes et Kontroludvalg, hvori foruden Udenrigsministeriet ogsaa Finansministeriet, Handelsministeriet, Danmarks Nationalbank og Varedirektoratet var repræsenteret. Det paahvilede Kontorchef Wilhelmsen at forelægge dette Udvalg alle Spørgsmaal af Interesse.

Som Følge af, at Clearingen ikke kunde benyttes¹ til Finansiering af den danske Indsats i Østrummet, var Foranstaltninger, der gik ud over almindelig Vareudveksling med Randstaterne, i Virkeligheden umuliggjorte, idet Tyskland hverken kunde eller ønskede at stille fri Valuta til Raadighed for saadanne Formaal. Kommercielt var et officielt Udvalgs Deltagelse uforuden, men det havde — udtales det i Scavenius' Redegørelse — opfyldt den politiske Mission, som man havde tiltænkt det.

I Skrivelse af 31. August 1943 meddelte Østrumsudvalgets Formand og dets Medlemmer, at man fandt, at Forudsætningerne for Udvalgets Arbejde var bortfaldet med Ministeriet Scavenius' Fratræden. Denne Meddelelse tog Udenrigsministeriet til Efterretning. Fra 1. Oktober 1943 ophævedes Østrumsudvalgets Kontor, og Kontorchef Wilhelmsen afskedigedes.

I sin Bog »*Forhandlingspolitikken under Besættelsen*« (S. 129) anfører Erik Scavenius om Østrumsudvalget endvidere følgende:

»Fra tysk Side tillagde man Nedsættelsen af det foran omtalte Udvalg stor Betydning — saaledes nævntes det eksempelvis ved det ugentlige Referat for Hitler, der udtrykte sin store Tilfredshed dermed. Udvalgets Nedsættelse medvirkede herved til at hidføre en politisk Afspænding.

Naar de Krav, der fra tysk Side fremsattes over for os i Forbindelse med den tysk-russiske Krig — bortset fra Aktionen mod de danske Kommuniste og Kravet om Danmarks Tiltræden af Antikominternpagten —, blev mindre besværlige for os end de Krav, der i Krigens første Periode stilledes til os om Tilpasning til det nye Europa under tysk Ledelse, skyldtes det, at de tyske Hære, efter det første sejrige Stormløb, blev udsat for en Mødgang i Rusland af militær og klimatisk Karakter, der kastede dem over i Defensiven og ikke gjorde det muligt at tænke paa Genopbygningen.«

I Henhold til de Kommissionen givne Forskrifter gives foranstaaende Beretning til det høje Folketing.

Christiansborg, den 29. September 1948.

Kristen Amby.	Alfred Andreassen.	Fr. Dalgaard, <small>Næstformand.</small>	Holger Eriksen.
Niels Eriksen.	Jørgen Gram.	Victor Gram.	Poul Hansen (Grenaa).
Holm, <small>Formand.</small>	Arnth Jensen.	Peder Knudsen.	Thisted Knudsen.
Ladefoged.	Holger Larsen.	Johs. Larsen.	M. Larsen. Lindberg.
Aksel Møller.	Harald Nielsen.	Karl Olsen.	Th. Poulsen.
	Viggo Starcke.	Steen.	

Egil Olsen.

RETTELSER:

I Bilagene S. 166, L. 25 f. o. tilføjes: »Fin Lund tog derefter Ophold i Uruguay, der ligesom Chile vedblivende anerkendte ham som Gesandt.«

I de stenografiske Referater:

Indholdsfortegnelsen: S. 21 rettes til S. 19.

Sp. 12, Noten: Tallet 36 rettes til 33 ff.